

บทที่ ๙

ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมท้องถิ่นไทย

จากการศึกษาเนื้อเรื่อง หรือโครงเรื่องของวรรณกรรมพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่นทั้ง ๔ ภาคของไทยแล้ว จะพบว่าโครงเรื่องหรือเนื้อเรื่องของวรรณกรรมเหล่านั้นมีความเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ หรือมีเค้าโครงเรื่องแนวเดียวกัน นั่นคือวรรณกรรมลายลักษณ์เหล่านั้นได้พัฒนาจากนิทานพื้นบ้าน ซึ่งแพร่กระจายอยู่ในกลุ่มชนชาติไทยอย่างกว้างขวาง ก่อนที่กวีท้องถิ่น หรือนักปราชญ์ท้องถิ่นได้ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ที่นิยมในภูมิภาคนั้น ๆ เช่น เรื่องสังข์ทอง เรื่องพระสุธน-มโนห์รา เรื่องสังข์ศิลป์ชัย เรื่องไสวัต ฯลฯ แม้ว่าจะมีฉันทลักษณ์ ภาษาถิ่น และชื่อเรื่อง แตกต่างกันไปตามความนิยมของท้องถิ่นก็ตาม แต่เนื้อเรื่องนั้นมีเค้าโครงเรื่องเดียวกัน

ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าชนชาติไทยมีวัฒนธรรมร่วมกัน แม้ว่าบางยุคบางสมัยจะมีเขตการปกครองที่แยกกันบ้างก็ตาม (ล้านนา เชียงใหม่ และอีสานล้านช้าง ต่างก็เคยเป็นรัฐเอกราช) ในลักษณะดังกล่าวเราอาจจะสรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ นั้นมีแหล่งกำเนิดเดียวกัน ตามทฤษฎีเอกกำเนิด (Monogenesis) และแพร่กระจายไปในกลุ่มชนชาติไทยในภูมิภาคต่าง ๆ กวีท้องถิ่นได้ประพันธ์เป็นลายลักษณ์ภายหลัง จึงพบว่าวรรณกรรมพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ จึงมี (๑) ฉันทลักษณ์ (๒) ภาษาถิ่น (๓) อักษรท้องถิ่น ที่แตกต่างกันไปตามความนิยมของท้องถิ่น

แม้ว่าวรรณกรรมพื้นบ้านบางเรื่องมิได้แพร่กระจายอย่างกว้างขวาง นั่นคือไม่ปรากฏโครงเรื่องอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้านทั้ง ๔ ภาคก็ตาม แต่ไม่อาจสรุปได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ไม่ได้แพร่กระจายอย่างกว้างขวาง เพราะว่า (๑) ขณะนี้นักวิชาการทางด้านวรรณกรรมพื้นบ้านยังเพิ่งจะเริ่มต้นศึกษา จึงไม่พบวรรณกรรมพื้นบ้านจำนวนมากเท่าที่ควร (๒) วรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านั้นได้สูญหายไปแล้ว (๓) ปรากฏแต่เรื่องนิทานเท่านั้น ยังไม่พบต้นฉบับวรรณกรรมลายลักษณ์ เป็นต้น

๑. การแพร่กระจายวรรณกรรมท้องถิ่นไทย

ตามที่ทราบแล้วว่า นิทานพื้นบ้านเป็นโครงเรื่อง (Plot) ของวรรณกรรมลายลักษณ์ นั่นคือกวีท้องถิ่นได้ประพันธ์วรรณกรรมลายลักษณ์จากนิทานพื้นบ้านที่นิยมแพร่หลายในภูมิภาคนั้น ให้เป็นบทร้อยกรองท้องถิ่น เพื่อใช้อ่าน ใช้ขับลำกันในภูมิภาคนั้น ๆ ฉะนั้นการอธิบายเรื่องการแพร่กระจายวรรณกรรมท้องถิ่นไทยจึงต้องกล่าวรวมไปกับการแพร่กระจายนิทานพื้นบ้านด้วย

หากพิจารณานิทานพื้นบ้านไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อศึกษาต้นตอ หรือแหล่งกำเนิดนิทานนั้น เราน่าจะอธิบายแหล่งกำเนิด ตามทฤษฎีเอกกำเนิดได้ดี นั่นคือนิทานพื้นบ้านของไทยมีต้นตอมาจากนิทาน

อินเดียเป็นส่วนใหญ่ (อาจจะมีส่วนเรื่องที่มีแหล่งกำเนิดในดินแดนแถบนี้) นิทานพื้นบ้านของไทยนั้นได้รับมาจากอินเดียพร้อมกับการเผยแพร่พุทธศาสนาในดินแดนเอเชียอาคเนย์ ทั้งนิทานชาดก และนิทานทั่วไปอีกด้วย แต่กระนั้นก็ตามนิทานเรื่องจักร ๑ วงศ์ ๑ ของไทยจำนวนมาก มีเนื้อเรื่องไม่ตรงกับนิทานพื้นบ้านของอินเดีย ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะอธิบายโดยทฤษฎีเอกกำเนิด ครั้นเมื่อเราพิจารณาโครงเรื่องย่อย (Sub-Plot) และอนุภาคของเรื่องจักร ๑ วงศ์ ๑ บางตอน ก็จะพบว่าได้ลอกเลียนชาดกของอินเดียบ้าง นิทานพื้นบ้านสำคัญของไทย ได้แก่ *ปัญญาชาดก* พระภิกษุเชียงใหม่ได้นำเรื่องนิทานพื้นบ้านประพันธ์เป็นภาษาบาลี ๕๐ เรื่อง เมื่อราว พ.ศ. ๒๐๐๐-๒๒๐๐ ดำเนินเรื่องตามแนวชาดก นิทานที่ปรากฏอยู่ในปัญญาชาดกนั้น ก็คือนิทานพื้นบ้านไทยที่ปรากฏอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เราเรียกว่าเรื่องจักร ๑ วงศ์ ๑ นั้นเอง

วรรณกรรมพื้นบ้านหรือนิทานพื้นบ้านที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรของไทย น่าจะนับเรื่องปัญญาชาดกเป็นเรื่องแรก^{๑)} เพราะเราสามารถทราบถึงยุคสมัยการประพันธ์ค่อนข้างชัดเจน ส่วนวรรณกรรมพื้นบ้านภาคอื่น ๆ นั้นส่วนใหญ่ทราบแต่ปีที่คัดลอก และยังไม่พบว่ามีอายุเก่าแก่ถึงสมัยประพันธ์ปัญญาชาดกอีกประการหนึ่งต้นฉบับปัญญาชาดกนี้ได้แพร่กระจายไปสู่ประเทศใกล้เคียงอย่างกว้างขวางในแถบอินโดจีนอีกด้วย นิยะดา สาริกภูติ เขียนว่า "ปัญญาชาดกนอกจากจะเป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศไทยแล้วยังได้แพร่กระจายไปในดินแดนใกล้เคียงเท่าที่มีหลักฐานก็คือ พม่า ลาว และเขมร แต่ละประเทศต่างก็มีปัญญาชาดกภาษาของตนเอง และที่นำมาศึกษาในที่นี้มีอยู่ด้วยกัน ๔ ฉบับ คือ ฉบับพม่า ฉบับเชียงตุง ฉบับลาว และฉบับเขมร"^{๒)} การที่ยอมรับกันว่าปัญญาชาดกนั้นมีต้นตอกำเนิดในประเทศไทย เพราะไม่พบปัญญาชาดกในลังกา และอินเดีย ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งปัญญาชาดกพม่ายอมรับว่าได้ต้นฉบับจากเชียงใหม่ เรียกชื่อทั่วไปว่า "โลกีย์ปัญญาส" หรือ "ยวนปัญญาส" แต่ในฉบับที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๔ ใช้ชื่อว่า "ชิมเมปัญญาส" คำว่า ชิมเมในภาษาพม่าหมายถึง "เชียงใหม่" ฉะนั้นเราอาจจะอธิบายการแพร่กระจายของวรรณกรรมพื้นบ้านไทยได้ ๒ แนวทาง คือ

๑.๑ การแพร่กระจายนิทานในปัญญาชาดก ได้แพร่กระจายไปถึงประเทศข้างเคียงที่ใช้ภาษาแตกต่างกับภาษาไทยอย่างมาก เช่น พม่า เขมร อีกด้วย (ภาษาลาวนั้นจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไทยเป็นภาษาไทยถิ่นสาขาหนึ่ง) ถ้าหากพิจารณาถึงการแพร่กระจายวรรณกรรมพื้นบ้านของไทย อาจจะต้อง

-
- ๑) เนื้อเรื่องนิทานจากปัญญาชาดกในภาคกลาง อีสาน และได้ ยังไม่พบว่าฉบับใดมีหลักฐานในการประพันธ์ก่อนหน้าปัญญาชาดก ฉบับเชียงใหม่ เช่น สมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้นำเรื่องนิทานที่ปรากฏในปัญญาชาดกมาประพันธ์เป็นคำฉันท์ ๒ เรื่อง คือ สุขชนูคำฉันท์ และเสือโคคำฉันท์
- ๒) นิยะดา สาริกภูติ (เหล่าสุนทร). "ปัญญาชาดกฉบับต่างประเทศ" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่องวรรณกรรมล้านนา (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๗) ฉบับที่ ๑๔ หน้า ๑

ยอมรับว่านิทานในปัญญาสาตกมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมพื้นบ้านภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ นั่นคือนิทานในปัญญาสาตกได้แพร่ไปพร้อมกับพระภิกษุที่ติดต่อกับศึกษาพระธรรมวินัยซึ่งกันและกัน และได้ำนิทานพื้นบ้านเหล่านั้นไปประพันธ์เป็นสำนวนท้องถิ่น ฉันทลักษณ์ และอักษรท้องถิ่น จึงปรากฏนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ทุกภาคของไทยมีเนื้อเรื่องตรงกัน

๑.๒ การแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้านไทยมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมลายลักษณ์ ความเป็นไปในแนวที่สองนี้เชื่อว่านิทานพื้นบ้านเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ได้แพร่กระจายในกลุ่มคนไทยทุกภาค ทุกท้องถิ่นอยู่ก่อนแล้วโดยการเล่าสืบ ๆ กันต่อมา ฉะนั้นเรื่องนิทานที่ปรากฏอยู่ในปัญญาสาตกนั้นเป็นนิทานที่แพร่กระจายอยู่ทั่วไป ภายหลังกวีท้องถิ่นได้ประพันธ์เป็นลายลักษณ์ โดยใช้ภาษา อักษร และฉันทลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อใช้อ่าน ใช้ขับลำกันในหมู่ชาวบ้าน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์เช่นเดียวกับพระภิกษุเชียงใหม่ประพันธ์นิทานพื้นบ้านเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เป็นภาษาบาลีเพื่อใช้เทศน์ ที่เรียกว่า “ปัญญาสาตก” นั้นเอง ฉะนั้นจึงพบว่ากวีพื้นบ้าน หรือนักปราชญ์พื้นบ้านได้ปรับปรุงบริบทของวรรณกรรมเหล่านั้นให้เหมาะสมกับความนิยมของประชาชนผู้บริโภควรรณกรรมเหล่านั้น เช่น สำนวนโวหารท้องถิ่น ตัวอักษร และฉันทลักษณ์ท้องถิ่น หากเราพิจารณาให้ละเอียดลงไปอีก จะพบว่ากวีพื้นบ้านได้มีจุดมุ่งหมายในการประพันธ์เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ชัดเจน เช่น กลอนบทละคร เพื่อใช้เล่นละครนอก กลอนสวด เพื่อใช้สวดใช้อ่านในที่ประชุมชน หรือในภาคเหนือประพันธ์เป็น คำวชบั้ง คำวชกรรมบั้ง ส่วนภาคอีสานนิยมประพันธ์เป็นโคลงสาร ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะเห็นว่ากวีได้ประพันธ์นิทานพื้นบ้านในฉันทลักษณ์ท้องถิ่นหลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับความนิยมของประชากรท้องถิ่นที่ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านั้น

อย่างไรก็ตามการพิจารณาการแพร่กระจายของวรรณกรรมพื้นบ้านที่เป็นลายลักษณ์นี้ ยังมีข้อโต้แย้งได้อีกมาก เพราะว่าวรรณกรรมพื้นบ้านภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยนั้นยังหาต้นฉบับเดิมหรือต้นตอไม่ได้ (ส่วนใหญ่พบฉบับคัดลอก) และยังไม่สามารถที่จะกำหนดยุคสมัยการประพันธ์เป็นลายลักษณ์อักษรได้ชัดเจน จึงเป็นการยากที่อธิบายการแพร่กระจายของวรรณกรรมท้องถิ่น อีกประการหนึ่งการสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านวรรณกรรมของภูมิภาคต่าง ๆ มีทั้งลักษณะร่วมและลักษณะแปลกแยก นั่นคือบางภูมิภาคก็มิได้รับวัฒนธรรมทางด้านวรรณกรรมจากราชธานีโดยตรงในสมัยอดีต และบางภูมิภาคก็เคยเป็นรัฐอิสระ เช่น ภาคเหนือ สภาพความรู้เรื่องการพัฒนาวรรณกรรมพื้นบ้านนั้น ยังไม่เอื้อในการศึกษาการแพร่กระจายของวรรณกรรมพื้นบ้านของไทยมากนัก

๒. การพัฒนานิทานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน และนิทานของไทยนั้นยังอยู่ในยุคแห่งการบุกเบิก ซึ่งมีนักวิชาการให้ความสนใจมากขึ้นบ้างในปัจจุบัน แต่ผลงานทางด้านวรรณกรรมพื้นบ้านก็อยู่ในสภาวะจำกัดมากทั้งผู้เสนอผลงาน และผู้รับสาร (หรือเรียกว่าผู้บริโภค) นั่นคืออ่านเข้าใจยากเนื่องจากปัญหาภาษาท้องถิ่น

นั่นเอง ฉะนั้นการเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้านหรือวรรณกรรมท้องถิ่นจึงไม่กว้างขวางมากเท่าที่ควร ครั้นเมื่อพิจารณาทางด้านการพัฒนาิทานพื้นบ้านมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์จึงมีข้อมูลจำกัด เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากพยายามแสวงหากระบวนการของการพัฒนาิทานมุขปาฐะ คือเรื่องเล่ามาเป็น การบันทึก ที่เรียกว่าวรรณกรรมลายลักษณ์ จะพบว่าตัวแปรสำคัญของกระบวนการพัฒนานี้มี ๔ ประการด้วยกัน คือ

- ๑) **ต้นตอข้อมูล** คือนิทานเรื่องเล่า
- ๒) **กวีผู้ประพันธ์** คือผู้ดัดแปลงนิทานให้ตรงตามทางด้านสำนวนภาษา
- ๓) **รูปแบบเนื้อหาของสาร** คือเนื้อเรื่องนิทานหรือตัววรรณกรรมนั่นเอง เพราะวรรณกรรมแต่ละเรื่องนั้นกวีได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการรจนาไว้แล้ว จึงได้สร้างสรรคขึ้นมา ด้วยฉันทลักษณ์ที่ต้องประสงค์ เช่น บทละคร คำวขอ กลอนสวด หรือโคลงสาร ฯลฯ
- ๔) **ผู้รับสาร** คือประชาชนในท้องถิ่นนั้น ยุคสมัยนั้น อันเป็นเป้าหมายของกวีที่ต้องการจะสื่อสารด้วย ฉะนั้นเนื้อหาสาระ ภาษา ตัวสื่อ (ตัวอักษร) จึงต้องสอดคล้องกับรสนิยมของผู้รับสาร

๒.๑ ต้นตอของข้อมูล

ต้นตอของข้อมูล คือโครงเรื่องหรือวัตถุดิบที่กวีจะนำมาประพันธ์เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ เพราะเรามีสมมุติฐานว่ากวีนั้นเป็นบุคคลที่ดำรงชีวิตในสังคมนั้น ๆ จึงต้องรับรู้เหตุการณ์ ทัศนะของสังคมนั้น ๆ และได้รับรู้เรื่องราวสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชน หรือเรื่องราวที่ชาวบ้านพึงพอใจอยากรู้อยากฟัง ฉะนั้นกวีจึงต้องนำนิทานที่ชาวบ้านพึงพอใจมาเป็นข้อมูลหรือโครงเรื่อง ซึ่งอาจจะเป็นการแสวงหาความรู้ของกวีเองอีกส่วนหนึ่งเพิ่มเติมก็ได้ เช่นจากเรื่องราวในชาดกบ้าง จากนิทานในต่างภูมิภาคบ้าง ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่า ข้อมูลต้นตอหรือโครงเรื่องในการประพันธ์วรรณกรรมลายลักษณ์มี ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑) **นิทานพื้นบ้าน** นิทานพื้นบ้านไทยที่แพร่กระจายอยู่ในสังคมนั้น กวีได้รับฟังหรือได้เรียนรู้ และเห็นว่าเป็นเรื่องพึงใจกวีเอง หรือมีเนื้อเรื่องเป็นที่พึงใจของชาวบ้านผู้รับสาร กวีจะนำมาประพันธ์ตามฉันทลักษณ์ที่กวีพึงใจ ซึ่งก็ต้องเป็นฉันทลักษณ์ที่นิยมในสังคมนั้น สมัยนั้นด้วย

๒) **ชาดกของพุทธศาสนา** ชาดกเป็นแหล่งต้นตอข้อมูลใหญ่แหล่งหนึ่งของวรรณกรรมพื้นบ้านทั้งชาดกนิมิต และชาดกนอกนิมิต โดยเฉพาะบัญญัติสาชดก (ชาดกนอกนิมิต) เป็นแหล่งนิทานพื้นบ้านของไทยไม่น้อยกว่า ๕๐ เรื่อง เรื่องชาดกเหล่านั้นประพันธ์เป็นภาษาบาลี กวีฝ่ายวัดอันได้แก่พระภิกษุหรือศิษย์วัดที่คงแก่เรียน ได้แปลภาคภาษาบาลีเป็นไทย หรือภาษาไทยถิ่น (ดังกล่าวไว้แล้วในตอนต้น)

๓) **วรรณกรรมลายลักษณ์** เป็นปรากฏการณ์ทั่วไปที่วรรณกรรมลายลักษณ์ของพื้นบ้านกวีได้มีการปรับปรุงเป็นอีกสำนวนหนึ่ง นั่นคืออาจจะมีการประพันธ์ขึ้นมาใหม่สำนวนใหม่ ด้วยฉันทลักษณ์ที่นิยมใน

สมัยนั้น เช่น วรรณกรรมพื้นบ้านภาคเหนือพบหลายเรื่อง มีทั้งฉบับ คำวกรรม (สำหรับเทศน์) และ ฉบับคำวขอ (สำหรับขับลำที่เรียกว่า "เล่าคำว") หรือวรรณกรรมพื้นบ้านภาคกลาง เช่น เรื่องสังข์ศิลป์ชัย มีทั้งฉบับกลอนสวด และฉบับกลอนบทละคร เป็นต้น

๒.๒ กวีผู้ประพันธ์

กวีผู้ประพันธ์ เป็นตัวแปรที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อรูปแบบ เนื้อหา ของวรรณกรรมอย่างยิ่ง เมื่อเทียบกับตัวแปรอื่น ๆ ถ้าหากเราเปรียบเทียบว่า นิทานมุขปาฐะเป็นวัตถุดิบที่จะนำมาสรรค์สร้างเป็นงานศิลปะคือ วรรณศิลป์แล้ว กวีก็คือศิลปินผู้สร้างงานวรรณศิลป์นั่นเอง ฉะนั้นกวีก็คือ ผู้ทรงอิทธิพลในงานวรรณศิลป์นั้น ๆ มีทั้งสิทธิในการเสนอทัศนะแนวคิด และรูปแบบเนื้อหาของวรรณศิลป์อย่างอิสระเสรี แต่ถึงอย่างไรก็ตามวรรณกรรมที่กวีสร้างสรรค์มานั้นย่อมเอื้อต่อรสนิยม ความพึงพอใจของสังคมยุคนั้นอีกด้วย หากทัศนะ เนื้อหา รูปแบบ และบริบทอื่น ๆ เช่น ภาษาโวหาร (ท้องถื่น) ตัวอักษร ฉันทลักษณ์ ไม่สอดคล้องกับรสนิยมหรือความต้องการของสังคมสมัยนั้น วรรณกรรมชิ้นนั้นก็คงไม่มีผู้ให้ความสนใจ ฉะนั้นวรรณกรรมลายลักษณ์ของท้องถิ่นที่คัดลอกสืบทอดกันมาทุกวันนี้ น่าจะต้อง เชื่อว่าเป็นงานสรรค์สร้างที่ได้รับการรับรองแล้วจากสังคมสมัยอดีต

ฉะนั้นวรรณกรรมท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยนั้นจึงเป็นวรรณกรรมที่ขึ้นตรงตรงกับรสนิยมและพึงใจของชาวไทยในท้องถิ่นสมัยอดีต ในที่นี้เราอาจจะสรุปได้ว่า เนื้อหา รูปแบบ ทัศนะ และบริบทอื่น ๆ ของวรรณกรรมพื้นบ้าน ที่กวีได้พยายามสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้านจึงเป็นความพึงใจร่วมของสังคมสมัยนั้นอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามกวียังมีอิสระในการสร้างสรรค์งานวรรณศิลป์ตามความรู้สึกนึกคิดของตนไม่น้อย จึงอยากจะกล่าวถึงอิทธิพลของกวีต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมพื้นบ้านหรือวรรณกรรมท้องถิ่น ต่อไปนี้

๑) อิทธิพลกวีต่อโครงเรื่อง การที่พบว่าวรรณกรรมท้องถิ่นของไทยที่แพร่กระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ นั้น มีโครงเรื่องย่อย (Sub-plot) แตกต่างกับนิทานต้นตอบ้าง ซึ่งเราอาจจะอธิบายได้ว่าเป็นอิสระเสรีของกวีที่จะย่อเรื่อง หรือตัดตอนภาคของเรื่องบางตอน ทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา ฉะนั้นความที่น่า เป็นไปได้อย่างมากที่กวีมีอิทธิพลต่อโครงเรื่องหลายประการ ดังนี้

- กวีย่อเรื่องในสั้นลง
- กวีขยายความโดยใช้จินตนาการตกแต่งประดับประดาให้ฉากสวยงามรื่นรมย์ตามทัศนะกวี
- กวีอาจจะสลับเหตุการณ์ตามที่เห็นควร
- กวีอาจจะสับสนโครงเรื่อง และนำเอาอนุภาคของเรื่องอื่นเข้ามาผสมเชื่อมโยงบางตอน

๒) สำนวนโวหาร กวีมีสิทธิ์สมบูรณ์ในการตกแต่งอรรถรสของวรรณศิลป์ เพื่อให้เกิดความงามทางด้านสำนวนโวหาร ฉะนั้นการศึกษาเชิงวรรณศิลป์และสุนทรีย์ทางภาษานั้นเป็นการศึกษาเฉพาะ

ฝีปากของกวีเท่านั้น แม้ว่ากวีไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนี้สำนวนโวหารที่นิยมกันในท้องถิ่นก็ตาม แต่กวีก็มีโอกาสในการเสนอโวหารของตน และทัศนะของตนในวรรณกรรมไม่น้อย

๓) **ฉันทลักษณ์** ในเรื่องรูปแบบของฉันทลักษณ์นั้นแม้ว่ากวีไม่มีเสรีมากนักก็ตาม แต่กวีสามารถเลือกเห็นฉันทลักษณ์ท้องถิ่นชนิดใดชนิดหนึ่งก็ได้ แต่กระนั้นกวีย่อมต้องคาดการณ์ถึงความนิยมชมชอบของสังคมอยู่ไม่น้อย ฉะนั้นกวีจึงนิยมใช้ฉันทลักษณ์ ท้องถิ่นในการสรรสร้างวรรณกรรมพื้นบ้าน

๔) **อักษรถิ่นและภาษาถิ่น** เป็นประหนึ่งสัญญาประชาคมที่กวีต้องกระทำ เนื่องจากกวีสร้างวรรณกรรมขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนอ่าน ฉะนั้นกวีจึงจำเป็นต้องใช้ภาษาและอักษรท้องถิ่นนั้น ๆ แม้ว่ากวีอาจจะมีความรอบรู้เรื่องภาษาอื่น ๆ ก็ตาม เช่น ภาษาบาลี เป็นต้น กวีจะเลือกใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับสภาวะความรับรู้ของสังคม ฉะนั้นจึงพบว่าวรรณกรรมพื้นบ้านภาคต่าง ๆ ของไทย จึงบันทึกด้วยภาษาและอักษรประจำภูมิภาคนั้น ๆ

๒.๓ รูปแบบเนื้อหาของสาร

เนื้อหาของสารหมายถึงตัววรรณกรรมพื้นบ้านนั้น และสิ่งที่ประกอบเป็นวรรณกรรมโดยรวมอีกด้วย อาจจะแยกได้เป็น (๑) เนื้อหาของวรรณกรรม (content) (๒) บริบท (Context) (๓) หน้าที่ของวรรณกรรมในการรับใช้สังคม ดังจะอธิบายต่อไป

๑) **เนื้อหาของวรรณกรรม** เนื้อหาหรือเนื้อเรื่องของวรรณกรรม แม้ว่าจะนำมาจากนิทานหรือชาดก ย่อมมีการคัดเลือกเพื่อให้ต้องประสงค์ของกวีเอง และสังคม รวมทั้งประโยชน์ใช้สอยอีกด้วย เช่น เนื้อเรื่องที่ประสงค์เพื่อความบันเทิงใจ (นิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ) ให้การศึกษาสั่งสอน (นิทานคติธรรม) หรือเพื่อใช้พิธีกรรมของศาสนา (สำนวนเทศน์) ฯลฯ เป็นต้น ในขณะที่ฉันทลักษณ์ย่อมเป็นไปตามเนื้อหานั้น ๆ และประโยชน์ใช้สอยอีกด้วย เช่น บันเทิงใจ (กลอนบทละคร กลอนนิทาน กลอนเสภา ฯลฯ) ให้การอบรมสั่งสอน (กลอนสวดภาคกลาง หรือคำวาทกรรมภาคเหนือ) ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ย่อมต้องสอดคล้องกลมกลืนกัน ซึ่งกวีเป็นผู้สรรคทำและนำเสนอต่อสังคมนั่นเอง

๒) **บริบท** หมายถึงปัจจัยแวดล้อมที่ประกอบอยู่ในวรรณกรรมนั้น ๆ เช่น รูปเล่ม (ใบลาน สมุดข่อย หนังสือนัก) ภาษาและตัวอักษรถิ่น ซึ่งเราพบว่าในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย มีความนิยมในการใช้ตัวอักษร ๒ แบบคือ อักษรที่ใช้อักษรมุขีร์ และตำราใช้อักษรรูปหนึ่ง และจะใช้อักษรอีกรูปหนึ่งในการจดบันทึกเรื่องราวทางโลก เช่น วรรณกรรม

๓) **หน้าที่ของวรรณกรรม** หมายถึงเป้าหมาย หรือความพึงประสงค์ของกวีที่จะให้วรรณกรรมนั้น ๆ รับใช้สังคมในลักษณะใด เช่น ในพิธีกรรม (ลิลิตโองการแข่งน้ำ) ใช้ในการแสดง (กลอนบทละคร) ใช้อ่าน ขับลำนำในที่ประชุมชน (เสภา กลอนสวด) ใช้ในการศึกษาสั่งสอน (กลอนสุภาพิตต่าง ๆ)

จะเห็นได้ว่ารูปแบบเนื้อหาของสาร(คือวรรณกรรม) ทั้ง ๓ ประการดังกล่าว กวีต้องสรรค์สร้างขึ้นมาให้กลมกลืนกัน สังคมถึงจะยอมรับและตอบสนองความพึงพอใจของสังคมได้

๓. ทำไมจึงต้องมีวรรณกรรมท้องถิ่น

คำถามของนักศึกษารุ่นใหม่สงสัยกันมากคือ ทำไมต้องมีวรรณกรรมพื้นบ้านหรือวรรณกรรมท้องถิ่น การที่คนรุ่นใหม่ตั้งข้อสงสัยเกิดนั้นก็มิใช่เหตุผลตามที่คนรุ่นใหม่ เพราะเห็นว่าประเทศไทยมีได้กว้างใหญ่ไพศาลแต่อย่างไร และภาษาถิ่นก็มีได้แตกต่างกันจนสื่อสารกันไม่ได้กับภาษามาตรฐาน (ภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการของประเทศไทย) แต่ข้อเท็จจริงในสมัยอดีตนั้นการติดต่อคมนาคมกันยากลำบาก กลุ่มชนมิได้เดินทางติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีบางยุคสมัยที่บางท้องถิ่นมิได้รวมอยู่ในรัฐประชาชาติไทย ดังกล่าวไว้แล้ว

อีกประการหนึ่งคนรุ่นใหม่พบว่าวรรณกรรมพื้นบ้านทั้งหลายลักษณะ และมุขปาฐะ ในท้องถิ่นต่างๆ ก็ยังมีโครงเรื่อง หรือ เนื้อเรื่องเดียวกัน (แตกต่างกันบ้างไม่มากนัก) ลักษณะดังกล่าวน่าจะมีต้นฉบับลายลักษณ์อยู่ที่ราชธานี (สุโขทัย อยุธยา กรุงเทพฯ) เนื้อเรื่องของวรรณกรรมได้แพร่กระจายไปเป็นเรื่องราว จึงไม่น่าจะปรากฏมีวรรณกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่เป็นลายลักษณ์

ปัญหาสองประการข้างต้นนั้นสามารถอธิบายได้ว่า ภูมิภาคของไทยถิ่นต่าง ๆ มิได้รับวัฒนธรรมโดยตรงจากราชธานีเสมอไป และบางยุคบางสมัยก็มีส่วนการปกครองเป็นเอกราช เช่น อาณาจักรล้านนา เชียงใหม่ เป็นต้น ฉะนั้นแต่ละศูนย์กลางปกครองย่อมสรรค์สร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ตัวอักษร คำราชาศัพท์ และวรรณกรรมของตนเอง และวัฒนธรรมทางด้านอักษรศาสตร์นี้เป็นปัจจัยให้สังคมมีวัฒนธรรมเข้มแข็งมากขึ้น

การพัฒนาถิ่นที่มั่นที่เส้าขานสืบกันมาให้เป็นกระบวนการพัฒนาอีกระดับหนึ่ง ต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน การที่พบว่าในภูมิภาคต่าง ๆ ได้มีวรรณกรรมพื้นบ้านแสดงให้เห็นว่า แต่ละภูมิภาคมีการพัฒนาด้านอักษรศาสตร์ยาวนาน เพื่อสร้างสรรค์วรรณกรรมพื้นบ้าน แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมพื้นบ้านมีสาระประโยชน์ต่อสังคมมาก ผู้คงแก่เรียนท้องถิ่นจึงได้พยายามสร้างสรรค์ขึ้นมา ฉะนั้นการศึกษาสาระและหน้าที่ของวรรณกรรมพื้นบ้านจะตอบคำถามเรื่องทำไมต้องมีวรรณกรรมพื้นบ้าน ได้ชัดเจน

๓.๑ หน้าที่ของนิทานพื้นบ้านประเภทเรื่องเล่า

หน้าที่ของนิทานพื้นบ้านที่สำคัญคือ ให้ความสนุกสนานแก่ผู้ฟัง-ผู้เล่า ได้ผจญภัยไปในดินแดนมหัศจรรย์ ตามจินตนาการ แต่กระนั้นนิทานยังให้สาระประโยชน์อีกมากมาย ซึ่งอาจจะสรุปได้ดังนี้

๑) ให้ความบันเทิงใจ เป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการสร้างนิทานของมนุษย์ก็เพื่อให้ความสนุกสนาน ผู้ฟังจะได้ผจญภัยไปกับเจ้าชายผู้มีอภินิหารเหาะเหินเดินอากาศได้ และได้ไปสู่ดินแดนอันลึกลับ เช่น เขาพระสุเมรุ เมืองบาดาล หรือดินแดนแห่งผู้ยักษ์ ราชสีห์ หรือป่าหิมพานต์ ในโลกจินตนาการ

ซึ่งเป็นความปรารถนาของมนุษย์ที่อยากจะหลีกเลี่ยงหนีสังคมนตนเองที่ไม่สบอารมณ์ ไปสู่ดินแดนที่มหัศจรรย์และ
ได้สิ่งที่ตนปรารถนา เช่น ของวิเศษ อาหารทิพย์ เป็นต้น

๒) **อธิบายพิธีกรรม** พิธีกรรมที่มนุษย์กระทำเพื่อเป็นสิริมงคลแก่สังคม มักจะมีนิทานอธิบาย
พิธีกรรมเหล่านั้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดความศรัทธาที่ยิ่งขึ้น เช่น ภาคอีสานมีเรื่องเจ้าแม่โพสพโกรธ
มนุษย์ที่นำข้าวไปแลกเกลือแลกพริก และเหยียบย่ำเมล็ดข้าวขณะที่นวดข้าว ทำให้แม่โพสพโกรธหนีไปอยู่ป่า
จำศีลกับพระฤๅษี เมล็ดข้าวซึ่งมีผลเท่าลูกน้ำเต้า ลูกฟักทองได้หนีตามไปด้วย มนุษย์อดข้าวตายกันหมด
เหลือแต่ปู่เยอเยาเยอที่มีได้กระทำเหมือนคนอื่น ๆ มีข้าวกินอยู่นาน ภายหลังออกลูกหลานมากขึ้น ข้าวใน
ยุ้งหมด (แม่โพสพไม่อยู่แล้ว ข้าวปลูกไม่ขึ้น) ลูกหลานอดอยากจึงไปจำศีลกับพระฤๅษี พระฤๅษีจึงบอกให้
ทราบถึงแม่โพสพโกรธมนุษย์ ปู่เยอเยาเยอจึงไปขอขมาเจ้าแม่โพสพ เจ้าแม่โพสพจึงให้ข้าวมา ๘ กอ ๘
กำ มาทำพันธุ์ แต่ข้าวพันธุ์ที่เจ้าแม่โพสพให้มานี้เมล็ดเล็กเหมือนปัจจุบัน เพื่อลงโทษมนุษย์ที่ไม่เคารพยำ
เกรงข้าวผู้มีบุญคุณต่อมนุษย์ ปู่เยอเยาเยอก็นำข้าวมาปลูกเลี้ยงลูกหลานสืบต่อมา และขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์
ได้ทั่วโลก ลูกหลานปู่เยอเยาเยอจึงเคารพข้าว นั่นคือ ทำขวัญข้าวตอนเริ่มตั้งท้อง (ปักเฉลว) และทำขวัญ
ข้าวตอนจะขึ้นยุงฉาง (ทำบุญคูณลาน) นิทานเรื่องนี้อธิบายพิธีกรรมเรื่อง "ทำบุญคูณลาน" และ พิธีไหว้ผี
ตาแฉก

๓) **ให้การศึกษ** นิทานพื้นบ้านให้ความรู้แก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะจารีตประเพณีของชุมชน เช่น
เรื่องหัวล้านนอกครูเป็นการสอนให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ อย่ากระทำการเกินเลยคำสอนจะไม่มีผลดีต่อตนเอง
เป็นการยกอุทาหรณ์ให้ผู้ฟังทราบว่าผลร้ายจะเกิดขึ้นถ้านอกคำสั่ง มีเรื่องว่า มีคนหัวล้านมาแต่กำเนิด
แสวงหาผู้วิเศษที่จะทำให้อตนมีผม ครั้นพบฤๅษี ๑ สั่งว่าให้กลืนใจดำน้ำ (คงเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์) ๓ ครั้ง นาย
หัวล้านก็ไปดำน้ำ ๓ ครั้ง มีผมปรากฏมากพอสมควร จึงคิดว่าถ้าดำน้ำอีกครั้งผมก็จะขึ้นเพิ่มมากอีก จึง
ดำน้ำอีกปรากฏว่าหัวล้านเหมือนเดิม เพราะกระทำการนอกคำสั่งครูไป ๑ ครั้ง เป็นต้น

๔) **เพื่อรักษาพฤติกรรมของหมู่คณะให้เป็นไปตามแบบแผนปฏิบัติกันมา** แก่นของเรื่องนิทาน
นั้นย่อมอิงอยู่กับแบบแผนของสังคม ฉะนั้นนิทานที่เป็นเรื่องบันเทิงใจแต่ก็อิงอยู่กับปรัชญาพื้นบ้านนั้น ๆ โดย
เฉพาะนิทานคติธรรมได้สั่งสมจารีต และพฤติกรรมที่ควรดูเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตในสังคม เช่น
คุณงามความดีของเจ้าชายหนุ่มที่เป็นตัวเอกของเรื่อง ได้ประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา เพราะเป็น
คนมีคุณธรรมจึงมีผู้วิเศษมาให้อาวุธวิเศษ สอนคาถาอาคมจนมีอภินิหารปราบปรามฝ่ายอธรรมได้

๓.๒ หน้าที่ยาววรรณกรรมท้องถิ่นประเภทลายลักษณ์

การที่มนุษย์ใช้เวลาอันยาวนานในการพัฒนานิทานมุขปาฐะมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ ด้วย
ความวิริยะอุตสาหะ ตลอดจนถึงแสวงหารูปแบบฉันทลักษณ์ที่เหมาะสม ตัวอย่างดังกล่าวเป็นเหตุผลให้
เห็นถึงความจำเป็น หรือความพึงพอใจของสังคมที่มีต่อมีวรรณกรรมลายลักษณ์ เพราะวรรณกรรมลาย
ลักษณ์ นอกจากจะให้ความบันเทิงใจแล้ว ยังสามารถตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคมได้

ไม่มากก็น้อย เพราะวรรณกรรมลายลักษณ์เป็นทั้งอาหารใจ และอาหารสมอง นั่นคือให้ความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งให้ความรู้และความคิดในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะผ่อนคลายความกดดันทางอารมณ์ได้อย่างดี

เป็นที่สังเกตว่าวรรณกรรมพื้นบ้านภาคต่าง ๆ ของไทย นิยมที่จะประพันธ์เป็นร้อยกรองตามฉันทลักษณ์ท้องถิ่น นั่นคือกวีมีจุดประสงค์จะใช้วรรณกรรมชิ้นนั้นโดยชัดเจน อีกประการหนึ่งผู้อ่านผู้ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านพึงประสงค์ที่จะเห็นวรรณกรรมร้อยกรอง เนื่องจากว่าวรรณกรรมประเภทร้อยกรองนั้นสามารถนำไปเป็นบทของการแสดงท้องถิ่น หรือขับลำได้ดี

๓.๒.๑ วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทร้อยกรองท้องถิ่น วรรณกรรมร้อยกรองตามฉันทลักษณ์ท้องถิ่นนั้น มุ่งที่จะให้ความบันเทิงแก่สังคม แต่กระนั้นสาระประโยชน์ทางด้านอื่น ๆ ย่อมสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของวรรณกรรมนั้น ๆ อีกด้วย ฉะนั้นฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใดต้องเป็นไปตามความนิยมของภาคนั้น ๆ (ดังกล่าวไว้ในบทที่ ๒) หน้าที่ของวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทร้อยกรอง มีดังนี้

๑) วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทร้อยกรองที่มุ่งให้ความบันเทิงใจ เนื่องจากการแสดงการเล่นในท้องถิ่นต่าง ๆ มีความต้องการสำนวนคล้องจอง ลีลาจังหวะ การร้องการลำ ให้ความบันเทิงทางด้านเสียงลีลาภาษา ทั้งผู้แสดงผู้เล่น และผู้ฟัง ซึ่งใช้ประกอบกิจกรรมทางการแสดงหลายรูปแบบ ดังนี้

ก) การขับลำ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีการขับลำตามทำนอง ดนตรี ของตนเอง ตามที่เรียกว่า เพลงพื้นบ้าน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความหลากหลายต่างกันไป เช่น

- ภาคเหนือ ได้แก่ เล่าคำว จ้อย เล่าเจ็ย และ ซอ
- ภาคอีสาน ได้แก่ ลำ (หมอลำ) เข็ญ ลำพื้น (อ่านหนังสือตามทำนองเสนาะ)
- ภาคกลาง ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว อีแซว เพลงเรือ เสภา
- ภาคใต้ ได้แก่ เพลงบอก เพลงเรือ เพลงชาน้อง (กล่อมเด็ก)

ข) เพื่อใช้เป็นบทของการแสดง ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องนิทาน และนำมาใช้ในการแสดงละคร (ภาคกลาง) หมอลำ (ภาคอีสาน) ละครซอ (ภาคเหนือ) มโนห์รา (ภาคใต้) เป็นต้น

ค) ใช้ในพิธีกรรม พิธีกรรมเพื่อความศักดิ์สิทธิ์มีความต้องการคำกล่าว คำสวดที่คล้องจองกัน ฉะนั้นวรรณกรรมที่ประพันธ์ด้วยบทร้อยกรองของท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นในพิธีกรรมที่เจ้าพิธีจะใช้สวด เช่น

ภาคกลาง ได้แก่ ลิลิตโองการแช่งน้ำ (ราชพิธี) ทำขวัญนาค ฯลฯ

ภาคเหนือ บทอ้อขวน (บทร้องขวัญ) ต่าง ๆ

ภาคอีสาน บทสวดขวน (บทสวดขวัญ) ต่าง ๆ

ภาคใต้ บทสวดมาลัย (ในงานศพ) ต่าง ๆ

ง) ใช้อ่านฟังในที่ประชุมชน ในงานบุญงานกุศลเมื่อมีผู้คนมาประชุมกัน เจ้าภาพมักจะหานักอ่านหนังสือนิทานพื้นบ้านให้มาร่วมพิธีฟัง หนังสือที่ใช้อ่านนั้นก็คือ วรรณกรรมพื้นบ้าน นั่นเอง ซึ่งแต่ละภูมิภาค

ภาคต่างก็มีทำนองการขับลำ ตามทำนองของท้องถิ่น ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป ส่วนเนื้อหาที่จะนำมาอ่านก็คือวรรณกรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น

ภาคกลาง อ่านหนังสือกลอนสวดเพื่อความเพลิดเพลินส่วนตัวหรือหมู่คณะ ถ้าหากสวดตามวิหารรายในวันพระวันศีล ที่เรียกว่า สวดโ้อเอื้อวิหารราย

ภาคเหนือ มีการอ่านหนังสือวรรณกรรมที่ประพันธ์เป็น "คำวซอ" เรียกว่า เล่าคำว ซึ่ง เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านของภาคเหนือ

ภาคอีสาน มีการอ่านหนังสือในบุญวันเขื่อนดี(งานศพ) ซึ่งหนังสือที่ใช้อ่านก็คือวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทนิทาน

ภาคใต้ มีการสวดหนังสือเพื่อฟังเอง หรือหมู่คณะ หากสวดที่วิหารวัดพระมหาธาตุเรียกว่า สวดด้าน วรรณกรรมที่นำมาสวดประพันธ์เป็น กาพย์ (กาพย์ยานี สุรางคณาถ์ และฉมัง)

๒) *วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทร้อยกรองที่มุ่งสั่งสอนและให้การศึกษา* พบวรรณกรรมพื้นบ้านจำนวนมากที่เป็นสุภาษิต ที่สอนการดำรงชีวิต และแนวประพฤติปฏิบัติตนในสังคม วรรณกรรมคำสอนเหล่านี้พบอยู่ทุกภูมิภาค เช่น

ภาคกลาง เช่น เพลงยาวถวายโอวาท สุภาษิตสอนหญิง โคลงโลกนิติ ฯลฯ

ภาคเหนือ เช่น คำสอนพระยามังราย พระลอสอนโลก ธรรมดาสอนโลก ฯลฯ

ภาคอีสาน เช่น กาพย์ปู่สอนหลาน อินทัญญาสอนลูก ธรรมดาสอนโลก ฯลฯ

ภาคใต้ เช่น กฤษณาสอนน้อง สุภาษิตสอนหญิงคำกาพย์ ฯลฯ

นอกจากนี้เนื้อหาในวรรณกรรมจักร ๆ วงศ์ ๆ นั้นยังเป็นกรอบในการดำรงชีวิตของสังคมที่ กวีพยายามเสนอให้แก่ผู้อ่านผู้ฟังอีกด้วย ซึ่งจะพบได้จากแก่นของเรื่อง นิทานเหล่านั้นได้อิงอยู่กับปรัชญา พุทธศาสนา เช่น กฎแห่งกรรม การพลักพราก การอดทนอดกลั้น (ขันติ) ของตัวเอกของเรื่อง อันเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่ดีของสังคมนั้น ๆ

๓.๒.๒ วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทร้อยแก้ว

วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทร้อยแก้วส่วนใหญ่จะเป็นตำราวิชาการที่มุ่งให้การศึกษา คำสอนทางศาสนา ประวัติความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย นักปราชญ์ได้บันทึกตำราวิชาการถ่ายทอดความรู้ของสังคมจำนวนหนึ่ง การบันทึกตำราวิชาการเหล่านี้นิยมบันทึกเป็นร้อยแก้ว เนื้อหาของตำราวิชาการนั้นส่วนหนึ่งเป็นเรื่องราวของคัมภีร์ศาสนาพุทธ และอีกส่วนหนึ่งเป็นความรู้ของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น

๑) *คัมภีร์ศาสนา* เป็นวรรณกรรมที่พบมากที่สุด เพราะเหตุว่าผู้สร้างวรรณกรรมเหล่านี้เป็นพระภิกษุ ซึ่งมีความพยายามที่จะสืบศาสนาพุทธให้ยาวนานต่อไปก็คือการสร้างพระธรรมคัมภีร์ประการหนึ่ง และการสร้างถาวรวัตถุเพื่อพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง ในส่วนที่สร้างพระธรรมคัมภีร์นี้ถือกันว่าได้อานิสงส์

มาก ทั้งผู้คัดลอกและผู้จ้างวานให้คัดลอก ฉะนั้นวรรณกรรมศาสนาจึงได้รับการบันทึกสืบทอดกันอย่างสม่ำเสมอในสังคมไทย เช่น พระไตรปิฎก ชาดกนิบาต หรือชาดกนอกนิบาต โดยเฉพาะชาดกที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาประจำปี มักจะประพันธ์เป็นร้อยกรองด้วย เช่น มหาชาติ (ฉบับภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ จะประพันธ์เป็นร้อยกรอง)

๒) ตำนานประวัติศาสตร์ หรือตำนานบ้านตำนานเมืองเป็นตำราสำคัญของเผ่าพันธุ์ไม่น้อย พบว่าชาวไทยมีความกระตือรือร้นที่จะทราบความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ ฉะนั้นจึงมีการบันทึกตำนานบ้านตำนานเมืองอิงอยู่กับตำนานการเผยแพร่พุทธศาสนาในดินแดนประเทศไทย เช่น ตำนานมูลศาสนา (ภาคเหนือ) ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ภาคเหนือ) ตำนานขุนบรม (ภาคอีสาน) ตำนานอุรังคนิทาน (อีสาน) หรือ นิพนพานโสด (ภาคใต้) เป็นต้น

๓) ตำราวิชาการอื่น ๆ เช่น ตำราช่าง ม้า และตำรายาสมุนไพร เป็นต้น

๔) สันนิษฐานประชาคม คือระเบียบข้อบังคับของสังคมในภูมิภาคต่าง ๆ มักจะใช้สันนิษฐานประชาคมในการควบคุมสังคมมากกว่ากฎหมาย เพราะระเบียบข้อบังคับของท้องถิ่นมักจะลงโทษทางจิตใจของผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย เช่น ขะลำ เข็ดขวง (ภาคอีสาน) และ ซีด (ภาคเหนือ) เป็นต้น
